

bi ju bili kje v večjem obsegu zaposlili. In vendar bi prvi predstavniki starejše in mlajše umetniške struje zaslužili, da postavijo spomenike svojemu znanju in talentu in svoji generaciji. Tam, kjer umetnost ustvarja samo za muzej in galerijo, je to dokaz kulturne nedozorelosti družbe, v kateri nastopa. Bojim se, da si dajemo s tem pečat kulturne zaostalosti, prav gotovo pa je, da se medsebojno premalo spoštujemo. Frst.

Dr. Josip Mal, **Zgodovina umetnosti pri Slovencih, Hrvatih in Srbih**. Ljubljana, 1924. Narodna galerija. 8°, str. 142, 69 slik na prilogi.

Intenzivno znanstveno delo zadnjih let je zbudilo splošno zanimanje v izobražencih, ki se dotlej niso mnogo pečali z duševno posestjo lastnega naroda. Posredovalno vlogo med pridobitvami znanosti in zanimanjem publike, ki potrebuje za svojo stopnjo poljudno pisanih del, je prevzela informativna literatura, ki postaja tudi pri nas precej vsestranska in je namenjena v enaki meri domovini, kot tujini. Malova knjiga »Zgodovina umetnosti pri Slovencih, Hrvatih in Srbih« je nastala iz potreb našega časa, ki hoče zanesljivega pouka na podlagi današnjega stanja v raziskovanju. Za slovensko upodabljačo umetnost je napisal F. Stelè svoj »Oris zgodovine umetnosti«, ki se peča s snovjo idejno-razvojno po osebnih vidikih in predstavlja dragocen idejni prispevek, prav zato pa ne more postati popularna knjiga. Za hrvatsko in srbsko umetnost pogrešamo zgodovinski pregled popolnoma, potreben pa je bil že zdavnaj. Mal je torej zasnoval koristno delo, ko je v eni knjigi združil zgodovino umetnosti pri vseh jugoslovanskih narodih.

Avtor je obdelal vso snov, ki jo nudi teritorij današnje države, oziral se je tudi na umetnostne spomenike, ki so nastali na naši zemlji izven današnjih državnih meja. Po splošnih kulturnih vplivih, pod katerimi je rasla naša upodabljača umetnost, je razdelil knjigo na štiri glavne odstavke: Slovenijo, Hrvatsko, Dalmacijo z Istro in Srbijo z Bosno ter popisuje v okviru teh poglavij arhitekturo, plastiko in slikarstvo z grafiko. Ker je snov obdelana kolikor mogoče na kratko, tako da podaja le važne ugotovitve in podatke, je pridelal avtor vsakemu poglavju seznam važnejše literature za one bravce, ki žele podrobnejšega studija. Pravilno je, da avtor svojega dela časovno ni omejil, da zasleduje vse panoge upodabljače umetnosti do današnjega dne in skuša biti vsem dobam enako pravičen. Tako je nastala neobičajno vestno sestavljena knjiga, ki lahko služi vsakemu izobražencu kot učbenik zgodovine domače umetnosti. Avtor s svojim objektivnim, ne prekrepkim jezikom črta bujne kontraste umetnostne preteklosti, ki se je gibala na južnoslovanskih tleh med ekstremi severa, Italije in Vzhoda. Podlaga za njegovo delo so mu bila, v seznamu literature navedena, domača in tuja znanstvena raziskavanja in se je posebno oziral na novejšo pridobitve. Narodna galerija je knjigo opremila z nenavadno skrbnostjo. Format ustreza resnosti vsebine, tisk je jasen in tudi marginalne note dosežajo svoj namen. Ilustrativni del je seveda moral — z ozirom

na ogromno opisano snov — ostati torzo. V pošteev so prišli le izbrani in posebno značilni vzorci do konca XIV. stol. Knjiga, ki je izšla kot prvi zvezek zasnovane »Knjižnice Narodne galerije«, ustreza svojemumu namenu učbenika v polni meri in tvori koristen uvod za poznejše izdaje Narodne galerije.

Fr. Mesesnel.

Jos. Ribičič: **Kraljica palčkov**. »V kraljestvu palčkov«, 2. del. Uglasbil Marij Kogoj, lesoreze izdelal Avgust Černigoj. Založilo v proslavo svoje petdesetletnice »Goriško učiteljsko društvo« 1873—1923. Natisnila tiskarna »Edinost« v Trstu 1923.

Ne navajam te knjige radi njene literarne vsebine, ampak le radi njene opreme, s katero se je uvedel kot ilustrator Avgust Černigoj. Pa tudi ne toliko radi njega samega, ki je po svoji umetnosti še v polnem razvoju, dà še več, iskanju, ampak za to, da izrazim svoje veselje nad kulturnim pokretom med primorskimi rojaki. Vse znake mladosti nosi ta na sebi — saj ga ustvarja po večini mladina, ker so starejši kulturni delavci odšli v Jugoslavijo — in v tem je tudi njegova prednost. S kako težavo se n. pr. pri nas uveljavi mlad umetnik, kako kritično motrimo vsako njegovo delo, kako čutimo pogosto, da leži nad našo sodbo in jo omejuje tradicija ter po nji že udomačen, vsestransko izbrušen izrazni značaj. Onstran meje pa se mi zdi, če pogledam publikacije, da veje ravno glede oblikovne umetnosti čisto drug veter. Deloma je to pač posledica pripojitve italijanskemu kulturnemu ozračju, kjer vlada neoporečno večja možnost individualnega razmaha. Nemško ozračje, v katerem smo živeli prej mi, ki še sedaj pri nas prav aktivno sodeluje, je temu naravnost nasprotno. Vse je opredeljeno, vse klasificirano v zrelo in nezrelo in ne prikoplješ se kmalu do priznanja. Poleg tega smo pa še provinca, tudi danes še in bomo še dolgo. Tam zunaj se mi zdi, da kljub neznosnemu narodnemu in političnemu pritisku ljudje globlje dihaajo in širje gledajo — vsaj inteligentni del. Mogoče pa, da je ravno ta pritisk deloma vzrok, da so bolj svobodne druge sile.

Poglejmo samo na opremo literarnih proizvodov zadnjih let tam doli, pa bomo videli, v čem je ta prijetna razlika med tu in tam. Pri nas imamo zadnja leta pravzaprav samo eno tudi umetniško široko zasnovano podjetje, Erjavec-Fleretove Izbrane spise za mladino, ki jih izdaja Učiteljska tiskarna.

Ne bom odrekal tem izdajam splošno nadporečnega okusa v opremi, a vseeno bi vprašal, kje je ostal ustvarjajoči duh slovenskega umetnika, kaj so nam vse te ilustracije dosedaj nudile, s čim so nas obogatile? Uredniki so si zamislili pač lepó popolno galerijo slovenskih ilustratorjev in kot zrcalo zmóžnosti sodelujočih bo zbirka res dragocen dokument, ne bo pa reprezentativni dokument umetniške potence sedanje slovenske generacije. Poglejte samo imena, pa boste videli, da se res sami sebe bojimo. Edina potenca med njimi je Vavpotič, pričakovali smo še Stiplovška, a tudi ta je razočaral, ker ni ustvarjal s srcem.